

MORALO LE TEREKA YA HO IPHUMANANA (ATP)

PUO YA LAPENG: SESOTHO

KEREITI 1 KOTARA 2

Ho thusa matitjhere le baithuti ho fihlella nako ya thuto e lahlehileng, ba tsebe ba be ba be le tsebo le bokgoni bakeng sa bokamoso.

- Ka kopo ela hloko hore lenaneo la thuto le hlophisitsweng la Puo Ya Lapeng ya Sesotho le kenyeletsang meralo ya thuto ya letsatsi le letsatsi, dibuka tse kgolo, maqephe a mosebetsi mmoho le disebediswa tsa thuto tsa ka phaposiburutelong di ya fumaneha ho tswa ho www.nect.org.za
- Ena ke webosaete e sa hlokeneng ditjeho, ka hoo disebediswa di fumaneha mahala kantle le ho se lefe letho. Tokomane ena eka sebediswa ka ho ikemela ntle le lenaneo le hlophisitsweng la thuto.

basic education
Department:
Basic Education
REPUBLIC OF SOUTH AFRICA

Moralo Le Tereka Ya Ho Iphumana (ATP)

**Puo ya Lapeng:
Sesotho**

Kereiti 1 Kotara 2

Dikahare

Selelekela	1
Dipeelo tsa ho iphumana tsa Moralo wa Thuto wa Selemo	2
Tsebo ya Puo ya Lapeng	2
Dikahare tsa Puo ya Lapeng	2
Medumo le Ho bala ka tataiso ya sehlopha.	2
Tlwaelo e sisintsweng ya beke bakeng sa puo ya lapeng ya motheo o tlase wa thuto	6
Mosebetsi e sisintsweng bakeng sa motheo o tlase wa thuto (FP) (o tobaneng le dipeelo tsa Moralo wa Thuto wa Selemo).	7
Medumo le ho bala ka tataiso ya sehlopha	15
Lenaneo la medumo: Puo ya Lapeng Sesotho	16
Moralo wa mosebetsi wa Moralo le Tereka	19
Mookotaba 1	20
Mookotaba 2	22
Mookotaba 3	24
Mookotaba 4	26
Mookotaba 5	28
Lenaneo la tekanyetso	30
Lenane la tlhopiso: Mohato o tlase Puo ya Lapeng	30
Tekanyetso ya ho ithuta	31
Ho sebedisa dirubiriki	31
Phetolo	32
Tekanyetso ya thuto: Karete ya dintlha	33
Kereiti 1 Kotara 2: Mohlala wa Tekanyetso ya semmuso	34

Selelekela

Matitjhere a mohato o tlase a ratehang,

Sewa se seholo sa COVID 19 se re siile le phephetso e kgolo thutong. Ha re kgutlela ho 'sekolo se tlwaelehileng', bohle re lokela ho sebetsa ka matla le ka bohlale ho etsa bonnete hore mokgwa wa tshebetso wa rona o a iphumana. Sena ke se bohlokwa haholo mohatong o tlase wa thuto, moo bana ba ithutang tsebo ya ho bala le ho ngola. Afrika Borwa e hloka hore o etse ka matla ohle a hao o matlafatse baithuti ba hao ka tsebo ena, ele hore ha ba ithute feela ho bala, feela qetellong ba eba le bokgoni ba ho 'balla ho ithuta'. Tokomane ena e bopetswe ho o thusa ho fihlella sena. Ka ho sebetsa ka moralo ona, re na le tshepo hore o tla kgona ho tobana le tahlehelo ya nako ya thuto le ho ruta, mme o behe baithuti ba hao boemong boo ba tshwanetseng ho ba ho bona. Re lebohela boinehelo, boikitlaetso mmoho le ho sebetsa ka thata ho hlokahalang ho tswa ho wena. O aha setjhaba sa rona ele ka nnete.

Re o lakaletsa mahlohonolo kotareng ena e tlang,

Sehlopha sa ho Iphumana le ho Tereka sa Moralo wa Thuto wa Selemo sa Lefapha la Thuto ya Motheo/NECT

Dipeelo tsa ho iphumana tsa Moralo wa Thuto wa Selemo

- Dibeke di 10 Kotareng ya 2 ya ho iphumana ya Lefapha la Thuto ya Motheo, di arotswe ka potoloho ya dibeke tse 5 x 2
- Potolohong ya beke tse ding le tse ding tse pedi, dikarolo tsohle tsa thuto ya puo di lokelwa ho akaretswa ka tsela e latelang, o sebedisa nako e nyane:

BONYANE BA CAPS TEKANYETSO YA NAKO	KEREITI 1	KEREITI 2	KEREITI 3
Ho mamela le ho bua	Metsotso e 45	Metsotso e 45	Metsotso e 45
Ho Bala le Medumo	Dihora tse 4 metsotso e 30	Dihora tse 4 metsotso e 30	Dihora tse 4 metsotso e 30
Mongolo	Hora e 1	Metsotso e 45	Metsotso e 45
Ho ngola	Metsotso e 45	Hora e 1	Hora e 1
KAKARETSO	DIHORA TSE 7	DIHORA TSE 7	DIHORA TSE 7

Tsebo ya Puo ya Lapeng

- Boiphumano ba Moralo wa Thuto wa Selemo (ATP) ya puo ya lapeng e hlophisitswe ho bontsha matitjhere hore ke tsebo efe eo ba tshwanetseng ho aha ho yona bakeng sa karolo e nngwe le enngwe ya thuto.
- Ho bohlokwa ho eellwa hore dibeke tse ding le tse ding tse pedi, tsebo e boptjwang e a tshwana karolong le karolong, e le hore ho be le pheta-pheto e ngata bakeng sa ho aha le ho matlafatsa tsebo.

Dikahare tsa Puo ya Lapeng

- Potoloho ya beke tse ding le tse ding tse pedi, matitjhere a lokela ho kgetha mookotaba.
- Mookotaba ona o hlalosa dikahare tsa potoloho eo.
- Mohlala, ha titjhere a kgetha mookotaba **'Bohle re ya sekolong'**, dikahare tsohle di lokela ho ikamahanya le mookotaba ona, di kenyelletsa le:
  - a** Tlotlontswe e rutwang, mohlala: **bala; kgokahanya; bapisa; ithuta; China; kereiti ya pele.**
  - b** Diraeme kapa dipina tse rutwang. **Ke rata ho bala le ho ngola.**
  - c** Pale e balwang ka nako ya **Ho bala ka kopanelo**, mohlala: Pale ya sehloho sa: **Kereiti ya pele Afrika Borwa le China.**
  - d** **Mosebetsi wa Ho Ngola** oo baithuti ba tshwanetseng ho o phetha, mohlala: **Taka o be o leibole setshwansho se bontshang seo baithuti ba se etsang China.**

Medumo le Ho bala ka tataiso ya sehlopha.

- Ho bala ka tataiso ya sehlopha le medumo, ke tsona feela tseo dikahare tsa tsona di sa amaneng le mookotaba.
- Bakeng sa ho ithuta ho bala, baithuti ba lokela ho rutwa medumo ya puo ka mokgwa wa tatellano, le mokgwa wa ho arola/qhaqholla le ho kopanya medumo ena.
- Ebe, ba ikwetlisa ho bala mantswa le dipale ba sebedisa tsebo ya bona ho qapodisa mantswa.

Ha re lekoleng hore ke bokgoni le dikahare dife tse thathamisitsweng Moralong wa Thuto wa Selemo (ATP) bakeng sa Kereiti 1 Kotara 2:

KAKARETSO YA BOIPHUMANO YA MORALO WA THUTO WA SELEMO: KEREITI 1 Kotara 2	
HO MAMELA LE HO BUA	
1	Mamela ditaello tse bonolo tsa ka mehla (ditlwaelo tsa phaposi) le ho arabela ka nepo
2	Mamela dipale, ka thahasello, mme a take setshwantsho ho bontsha kutlwiso
3	Ho ba le seabo dipuisanong tsa sehlopha, o fana ka sebaka sa ho bua le ho hlompha maikutlo a ba bang
4	Etsa dithothokiso le diraeme mme a etse bontshe ka diketso
5	Bua ka boiphihlelo ba hae
6	Hlahlamanya ditshwantsho tsa pale ka ho phetha tatellano ya mohopolo.
7	Fetisa molaetsa
8	Araba dipotso tse bulehileng le tse kwalehileng
9	Kenella khoraseng ya dipina, dipale le diraeme
10	Hlwaya dikarolo tsa dintho tse feletseng jwaloka dikarolo tsa baesekele, semela
11	Eba le seabo dipuisanong tsa ka phaposing.
12	Hlalosa dintho ho latela mmala, boholo, sebopeho, bongata ka ho sebedisa tlotlontswe e nepahetseng
13	Utlwisisa le ho sebedisa puo ka nepo dithutong tse fapaneng
MEDUMO	
Tlhokomediso ho titjhere:	
<ul style="list-style-type: none"> • Etsa bonnete hore o bopa le ho qhaqholla mantswa • Ka ho utlwa (tlhokomediso ya medumo/phonemic awareness) • Ka ho utlwa le ho bona (medumo/phonics) 	
1	O nka karolo mesebetsing yohle ya phaposi ya tlhokomediso ya medumo ka molomo
2	Hlwaya medumo qalong ya mantswa a itseng
3	Hlwaya dikamano tsa tlhaku-modumo ya boholo ba ditlhaku
4	Qala ho bopa mantswa a ma kgutshwane a sebedisa medumo eo a ithutileng yona jwalo ka e-ma, a-ma
5	Qala ho sebedisa medumo e tswakilweng ho bopa mantswa mohlala ma ho bopa maime , me ho bopa mema , mi ho bopa mitara
6	Phapano pakeng tsa medumo e utlwalang qalong le qetellong ya mantswa, mohl; ma, me, mi, mo, mu
7	Bopa mantswa ka medumo eo a ithutileng
8	Hlwaya kamano ya medumo le ditlhaku tsa nteterwane mohl (l,r,p, rapella)
9	Eba le seabo temohisong ya mesebetsi ya medumo, metswakong ya medumo (n ho n-tj-a) tlosa karolwana ya modumo o mong ho bopa lentse le leng jwalo ka (n ho n-to-ma) modumo wa tj o nketswe sebaka ke modumo wa tom
10	Hlophisa mantswa ka medumo ya leloko le le leng ka beke
11	Qapodisa ditlhaku tsa nteterwane/alfabete tse itseng; bonyane didumannotshi tse 5 le didumammoho tse 3.
12	Qala ho bopa mantswa a sebedisa medumo eo a ithutileng jwaloka e-m-a – ema a-m-a ama
13	Bopa le ho arola mantswa a bonolo a qala ka sedumammoho se le seng qalong ya lentse (modumo o qalang le tshwano)
14	Ellelwa le ho bala:
a	Boholo ba medumo o le mong
b	Mantswa a medumo dipolelong le dingolweng tse ding

MONGOLO

- 1 Taka dipaterone tse yang hodimo le tse yang tlase: diziki-zeke, dipaterone tsa disekele, tse tsepameng le tse paqameng
- 2 Etsa mesebetsi e matlafatsang motsamao wa mesifa le ho ntshetsa pele bokgoni ba motsamao wa mesifa e monyenyanane le e meholo le kamano ya leihlo le letsoho
- 3 Ikwetlise ho tshwara le ho sebedisa kerayone le pensele/potloloto ka nepo
- 4 Bopa ditlhaku tse nyane ka nepo, a sebedisa tshupiso e nepahetseng
- 5 Ngola mantswa a siya sebaka se lekaneng
- 6 Ngola le ho kopisa dipolelo tse kgutshwane, tse bonolo

HO BALA KA TATAISO YA SEHLOPHA

Tlhokomediso ho titjhere:

- *Dudisa bana ka dihlopha tsa bokgoni bo tshwanang ba ho bala.*
- *Kgetha diratswana/dibuka ka boemo ba tsebo ya ho bala ya sehlopha ka seng*
- *Mamela setho sa sehlopha ka seng ha se bala ka bo mong mme o fane ka tataiso ha ba bala.*

- 1 Balla buka hodimo ka tataiso ya sehlopha mmoho le titjhere, ho bolelang hore, sehlopha kaofela se bala pale e tshwanang
- 2 Qala ho bopa tlotlontswa ya mantswa a bonwang kgafetsa
- 3 Sebedisa medumo, ditemoso tsa sebopeho le mantswa a hlahang kgafetsa ha a bala.
- 4 Qala ho itekola ha a bala, ho hlwayeng ha mantswa le tekokutlwisisong

HO BALA KA BOIKEMELO

- 1 Bala hape dingolwa tse tlwaelehileng
- 2 Balla molekane ho tswa seratswaneng se hlophisitsweng kapa seo a se tsebang ho ntlafatsa boqhetseke

HO BALA KA KOPANELO

- 1 Sebedisa ditshwantsho ho ipopela pale ya hae ho bolelang o 'bala' setshwantsho
- 2 Bala buka e kgolo kapa seratswana se hodisitsweng mmoho le titjhere le phaposi yohle
- 3 Sebedisa bokantle ba buka le ditshwantsho tsa buka bakeng sa bolepi
- 4 Sebedisa ditemoso le ditshwantsho tse bukeng bakeng sa kutlwisiso
- 5 Sekaseka pale, a hlwaya baphetwa ba sehlooho le mohopolo wa sehlooho
- 6 Araba mefuta ya dipotso tse itshetlehleng temeng tse kenyeletsang dipotso tsa boemo bo hodimo
- 7 Sekaseka tshebediso ya ditlhaku tse kgolo le kgutlo

HO NGOLA

Tlhokomediso ho titjhere:

- *Sebedisa mesebetsi ya ho ngola ka kopanelo ho bontsha mehato ya ho ngola (mekgwaritso, ho ngola le ho phatlalatsa)*
- *Fana ka sebopeho (foreimi) sa ho ngola ho thusa baithuti ho ngola dipale tsa bona.*

- 1 Pehisa ka dintlha tsa mongolo wa kopanelo bakeng sa pale ya phaposi e rokitilweng ke titjhere
- 2 Ngola mantswa a sebedisa medumo eo a ithutileng yona
- 3 Qala ho aha pokello ya mantswa le bukantswe/dikshenare eo a iketseditseng yona.
- 4 Ngola dipolelo a sebedisa mantswa a nang le medumo eo a ithutileng yona
- 5 **O phetha mesebetsi ya mongolo, e kenyeletsang:**
  - a Taka setshwantsho ho fetisa molaetsa ka boiphihlelo ba hae mme o ngola le tlhaloso
  - b Ngola polelo e le nngwe ya ditaba tsa hae kapa ka ho ngola ka kopanelo
  - c Bokeletsa lenane la mantswa ho ya ka ditaello, mohl: dijo
  - d Ngola le ho bontsha polelo e kgutshwane ho phehisa bukeng ya phaposi

HO THEHA TLWAELO YA HO ITHUTA PUO

- E meng ya mekgwa ya ho etsa bonnete ba hore o sebedisa nako e lekanyeditsweng ka nepo ho akaretsa tsebo yohle e Moralong wa Thuto ya Selemo (ATP), ke ho theha tlwaelo ya ho ithuta puo.
- Tlwaelo e sisintsweng ya beke le beke, e ka sebediswang potolohong ya beke tse pedi e ya latela.
  - Tlwaelo ena e sebedisa **BONYANE BA NAKO** bakeng sa puo ya lapeng (dihora tse 7).
  - Tlwaelo ena e hlophisitse ho sebetsa dikereiting tsohle

Tlwaelo e sisintsweng ya beke bakeng sa puo ya lapeng ya motheo o tlase wa thuto

LETSATSI	KAROLO	MOSEBETSI	NAKO: KAKARETSO	NAKO: HO BUA LE HO MAMELA	NAKO: HO BALA LE MEDUMO	NAKO: MONGOLO	NAKO: HO NGOLA
Mantaha	HO BUA LE HO MAMELA	Mesebetsi ya molomo	Metsotso e 15	Metsotso e 15			
	MONGOLO	Tekanyetso e seng ya semmuso	Metsotso e 30			Metsotso e 30	
	HO BALA LE MEDUMO	Ho bala ka kopanelo	Metsotso e 15		Metsotso e 15		
	HO NGOLA	Tshebetso le ho ngola ka kopanelo	Metsotso e 30				Metsotso e 30
Labobedi	HO BALA LE MEDUMO	Ho bala ka tataiso ya sehlopha	Metsotso e 30		Metsotso e 30		
	HO BALA LE MEDUMO	Ruta modumo le mantswa a matjha	Metsotso e 15		Metsotso e 15		
	MONGOLO	Ruta tlhaku le mantswa a matjha	Metsotso e 15			Metsotso e 15	
	HO BALA LE MEDUMO	Ho bala ka kopanelo	Metsotso e 15		Metsotso e 15		
Laboraro	HO BALA LE MEDUMO	Ho bala ka tataiso ya sehlopha	Metsotso e 30		Metsotso e 30		
	HO BUA LE HO MAMELA	Mesebetsi ya molomo	Metsotso e 15	Metsotso e 15			
	HO BALA LE MEDUMO	Ruta modumo le mantswa a matjha	Metsotso e 15		Metsotso e 15		
	MONGOLO	Ruta tlhaku le mantswa a matjha	Metsotso e 15			Metsotso e 15	
Labone	HO NGOLA	Tshebetso le ho ngola ka kopanelo	Metsotso e 15				Metsotso e 15
	HO BALA LE MEDUMO	Ho bala ka tataiso ya sehlopha	Metsotso e 30		Metsotso e 30		
	HO BALA LE MEDUMO	Kwetliso ya medumo	Metsotso e 15		Metsotso e 15		
	HO BALA LE MEDUMO	Tshebetso le ho ngola ka kopanelo	Metsotso e 15		Metsotso e 15		
Labohlano	HO BALA LE MEDUMO	Ho bala ka tataiso ya sehlopha	Metsotso e 30		Metsotso e 30		
	HO BUA LE HO MAMELA	Mesebetsi ya molomo	Metsotso e 15	Metsotso e 15			
	HO BALA LE MEDUMO	Kwetliso ya medumo	Metsotso e 15		Metsotso e 15		
	HO BALA LE MEDUMO	Tshebetso le ho ngola ka kopanelo	Metsotso e 15		Metsotso e 15		
	HO BALA LE MEDUMO	Ho bala ka tataiso ya sehlopha	Metsotso e 30		Metsotso e 30		
			Dihora tse 7	Metsotso e 45	Dihora tse 4 le metsotso e 30	Hora e 1	Metsotso e 45

Na o a bona hore nako e lekantsweng ya karolo e nngwe le nngwe e nepahetse?

Mesebetsi e sisintsweng bakeng sa motheo o tlase wa thuto (FP) (o tobaneng le dipeelo tsa Moralo wa Thuto wa Selemo).

- Ka lebaka la hore bongata ba bokgoni bo tshwanang bo lokela ho ntlafatswa, e kaba mohopolo o motle ho etsa mesebetsi e tshwanang kapa ho e pheta beke le beke.
  - Hona ho etsa bonnete ba hore o akaretsa tsebo kapa bokgoni bohle bo hlokwang Moralong wa Thuto wa Selemo.
  - Ho etsa hape le hore ho ruta le ho ithuta ho hlophehe hantle, hobane hang ha baithuti mmoho le wena le tlwaetse mesebetsi, nako e ka senywang ditlhalosong e a bolokeha.
- Moralo o latelang o sisinya mesebetsi e ka etswang kgafetsa beke le beke ho fihlella dipeelo tsa Moralo wa Thuto wa Selemo.
- Moo tsebo kapa dikateng di lokelang ho akaretswa (ho ya ka Moralo wa Thuto wa Selemo) tsena le tsona di lokela ho kenyeletswa.
- Hlokomela: Matitjhere a lokela ho sebedisa mesebetsi ya buka ya mosebetsi ya DBE ha ho hloka hala.

LETSATSI	KAROLO	MOSEBETSI	MESEBETSI E SISINYWANG
Mantaha	HO MAMELA LE HO BUA	Mesebetsi ya molomo	<ul style="list-style-type: none"> • Tsebisa mookotaba • Ruta mantswe a 3 a tlotlontswe • Ruta pina kapa raeme • Baithuti ba eketsa mantswe di dikshenareng tsa bona
	MONGOLO	Tekanyetso eo e seng ya semmuso	<ul style="list-style-type: none"> • Fana ka tekanyetso eo e seng ya semmuso ho bona hore baithuti ba hopola mantswe le medumo e rutilweng nako e fetileng • Kopa baithuti ho ngola mantswe a 10 ho tswa thutong ya medumo le mantseng a bonwang • Hlahloba hape mongolo – popo ya ditlhaku, tlhaku tse kgolo, sebaka
	HO BALA LE MEDUMO	Ho bala ka kopanelo MOSEBETSI PELE HO PADISO	<ul style="list-style-type: none"> • Mosebetsi pele ho padiso • Bontsha baithuti ditshwantsho ho tswa paleng • Ba botse ho etsahalang • Ba kope ba nohe se etsahalang

LETSATSI	KAROLO	MOSEBETSI	MESEBETSI E SISINYWANG
Mantaha	HO NGOLA	Tshebetso le ho ngola ho kopaneng: HO RALA	<ul style="list-style-type: none"> • Bolella baithuti sehlooho • Bolella baithuti mosebetsi wa ho ngola oo o o kgethileng, mohlala: <ul style="list-style-type: none"> a Taka setshwantsho ho fetisa molaetsa ka boiphihlelo ba hae mme o ngola le tlhaloso b Ngola polelo e le nngwe ya ditaba tsa hae kapa mongolo o kopanetsweng c Bokeletsa lenane la mantswe ho ya ka ditaelo, mohl: dijo d Ngola le ho bontsha polelo e kgutshwane ho phehisa bukeng ya phaposi • Bontsha baithuti hore ba KGWARITSE/RALE jwang mongolo wa bona ka ho taka ditshwantsho le ho kenyeletsa dihlooho tsa ditshwantsho • Kopa mehopolo ya moralo (ho ngola ka kopanelo) • Bolella baithuti ho phethela meralo ya bona (ba se kopisane) • Ebe, o ngola foreimi ya ho rala bakeng sa polelo ya pele tlapangolong, le ho bontsha baithuti hore o e phethela jwang (ho ngola ka kopanelo). • Siya foreimi ya polelo tlapangolong, mme o bolelle baithuti ho ngola dipolelo tsa bona • Ka nako, ngola foreimi ya moralo bakeng sa polelo tlapangolong, mme o bontshe baithuti hore o e phethela jwang (mongolo ka kopanelo). • Tlohela foreimi ya polelo tlapangolong, mme o bolelle baithuti ho ngola polelo tsa bona
	HO BALA LE MEDUMO	Ho bala ka tataiso ya sehlopha DIHLOPHA TSE 2 METSOTSO E 15	<ul style="list-style-type: none"> • Efa phaposi mosebetsi wa medumo wa ho ngola (ka bobedi kapa ka ho boikemelo) • Bala ho tswa ho buka ya mosebetsi ya DBE kapa dibalwa • Bitsa sehlopha se senyane ho sebetsa le wena (ba nang le bokgoni bo lekanang ba ho bala) • Boeletsa medumo le mantswe a hlahang kgafetsa mmoho le sehlopha • Efa sehlopha tema boemong ba bona • Mamela moithuti ka mong ha a bala.

LETSATSI	KAROLO	MOSEBETSI	MESEBETSI E SISINYWANG
Labobebdi	HO BALA LE MEDUMO	Ruta modumo o motjha le mantswa	<ul style="list-style-type: none"> • Sebedisa lenaneo la medumo ka mokgwa wa puo ya hao • Etsa mesebetsi e fapaneng ya tlhokomediso ya medumo • Hlwaya medumo qalong ya mantswa a itseng • Hlwaya phaphang pakeg tsa medumo e fapaneng e qalang le e qetellang • Fapanyetso ya tlhaku – sebedisa ditumammoho kapa ditumanotshi tse fapaneng ho etsa mantswa a fapaneng • Ba rute ho bala mantswa a sebedisang modumo o motjha le medumo e rutilweng (mantswa a qhaqhohlehang) • Ba bontshe hore ba qhaqhohle le ho bopa mantswa jwang mantswa a makgutshwane • Etsa mesebetsi e loketseng ya buka ya mosebetsi ya DBE
	MONGOLO	Ruta tlhaku e ntjha le mantswa	<ul style="list-style-type: none"> • Ke mohopolo o motle ho tsamaisa mongolo le medumo • Ruta baithuti hore ba ngole jwang tlhaku kapa modumo oo ba ithutileng – tlhaku e kgolo le e nyane • Ruta baithuti hore ba ngole mantswa le dipolelo jwang ba sebedisa modumo • Ruta baithuti ho kopitsa polelo e kgutshwane e sebedisang modumo le mantswa ao ba ithutileng ona • Lokisa tshwaro ya baithuti ya pensele, boemo, popo ya tlhaku, sebaka le boholo • Etsa mesebetsi e loketseng ya buka ya mosebetsi ya DBE
	HO BALA LE MEDUMO	Ho bala ka kopanelo PADISO YA PELE	<ul style="list-style-type: none"> • Padiso ya pele • Balla baithuti pale ka bokgeleke le ka maikutlo. • Emisa o hlalose moo ho hlokahalang. • Sekaseka tshebediso ya ditlhaku tse kgolo le kgutlo • Sekaseka pale, a hlwaya baphetwa ba sehlooho le mohopolo wa sehlooho • Araba mefuta ya dipotso tse itshetlehileng temeng, tse kenyeletsang dipotso tsa boemo bo hodimo
Labobebdi	HO BALA LE MEDUMO	Ho bala ka tataiso ya sehlopha DIHLOPHA TSE 2 METSOTSO E 15	<ul style="list-style-type: none"> • Efa phaposi mosebetsi wa medumo wa ho ngola (ka bobedi kapa ka ho boikemelo) • Bala ho tswa ho buka ya mosebetsi ya DBE kapa dibalwa • Bitsa sehlopha se senyane ho sebetse le wena (ba nang le bokgoni bo lekanang ba ho bala) • Boeletsa medumo le mantswa a hlahang kgafetsa mmoho le sehlopha • Efa sehlopha tema e boemong ba bona • Mamelala baithuti ka bong ha bala ka boikemelo

LETSATSI	KAROLO	MOSEBETSI	MESEBETSI E SISINYWANG
Laboraro	HO MAMELA LE HO BUA	Mesebetsi ya molomo	<ul style="list-style-type: none"> Ruta mantswe a 3 a tlotlontswe ya mookotaba. Bina pina kapa raeme/thothokiso Etsa mesebetsi o mong, mohlala: <ul style="list-style-type: none"> a Ditaba – Kopa baithuti ba 2 ho o qoqela ditaba tse ntjha b Pheta pale ya boiqapelo – Kopa baithuti bohle ho iqapela pale ka tema e itseng mme ba phetele molekane c Hlwaya dikarolo tsa dintho tse feletseng jwaloka dikarolo tsa baesekele, semela d Eba le seabo dipuisanong tsa phaposiburutelo e Hlahlanya dithswantsho ho tswa paleng mme a phete pale hape f Hlalosa dintho Baithuti ba eketsa mantswe di dikshenaring tsa bona
	HO BALALE MEDUMO	Ruta modumo o motjha le mantswe	<ul style="list-style-type: none"> Sebetsa lenaneo la medumo ka mokgwa wa puo ya hao. Etsa mesebetsi e fapaneng ya tlhokomediso ya medumo Hlwaya phaphang pakeng tsa medumo e fapaneng e qalang le qetellang Fpanyetso ya tlhaku – sebedisa ditumammoho kapa ditumanotshi tse fapaneng ho etsa mantswe a fapaneng Ruta baithuti ho bala modumo o motjha Ba rute ho bala mantswe a sebedisang modumo o motjha le medumo e rutilweng (nantswe a qapodisehang) Ba bontshe hore ba qapodise le ho bopa mantswe jwang (qala ka mantswe a ditlhaku tse 3 tse sebedisang modumo o le mong) Etsa mesebetsi e loketseng ya buka ya mesebetsi ya DBE
	MONGOLO	Ruta tlhaku e ntjha le mantswe	<ul style="list-style-type: none"> Ke mohopolo o motle ho tsamaisa mongolo le medumo Ruta baithuti hore ba ngole jwang tlhaku kapa modumo oo ba ithutileng – tlhaku e kgolo le e nyane Ruta baithuti hore ba ngole mantswe le dipolelo jwang ba sebedisa modumo Ruta baithuti ho kopisa polelo e kgutshwane e sebedisang modumo le mantswe ao ba ithutileng ona Ruta baithuti ho bopa dinomoro ka nepo Lokisa tshwaro ya baithuti ya pensele, boemo, popo ya tlhaku, sebaka le boholo Etsa mesebetsi e loketseng ya buka ya mesebetsi ya DBE

LETSATSI	KAROLO	MOSEBETSI	MESEBETSI E SISINYWANG
Laboraro	HO NGOLA (Potoloho ya Beke 1)	Ho ngola le tshebetso ya ho ngola ka kopanelo HO RALA	<ul style="list-style-type: none"> Bolella baithuti sehlooho sa ho ngola Bolella baithuti mosebetsi wa ho ngola oo o o kgethileng mohlala: <ul style="list-style-type: none"> a Taka setshwantsho ho fetisa molaetsa ka boiphihlelo ba hae mme o ngola le tlhaloso b Ngola polelo e le nngwe ya ditaba tsa hae kapa ho ngola ka kopanelo c Bokeletsa lenane la mantswe ho ya ka ditaelo, mohl: dijo d Ngola le ho bontsha polelo e kgutshwane ho phehisa bukeng ya phaposi Bontsha baithuti hore ba RALE jwang mongolo wa bona Kopa mehopolo bakeng sa moralo (mongolo ka kopanelo) Bolella baithuti ho phethela meralo ya bona (ba se kopitsane) Ka nako, ngola foreimi ya moralo bakeng sa polelo tlapangolong, mme o bontshe baithuti hore o e phethela jwang (mongolo ka kopanelo). Tlohela foreimi ya polelo tlapangolong, mme o bolelle baithuti ho ngola polelo tsa bona
	HO BALALE MEDUMO	Ho bala ka tataiso ya sehlopha DIHLOPHA TSE 2 METSOTSO E 15	<ul style="list-style-type: none"> Efa phaposi mosebetsi wa medumo wa ho ngola (ka bobedi kapa ka bo mong) Bala ho tswa ho buka ya mosebetsi ya DBE kapa dibalwa Bitsa sehlopha se senyane ho sebetsa le wena (ba nang le bokgoni bo lekanang ba ho bala) Boeletsa medumo le mantswe a bonwang mmoho le sehlopha. Efa sehlopha tema e boemong ba bona Mamela moithuti ka mong ha a bala ka boikemelo.

LETSATSI	KAROLO	MOSEBETSI	MESEBETSI E SISINYWANG
Labone	HO BALALE MEDUMO	Boikwetliso ba medumo	<ul style="list-style-type: none"> Boeletsa medumo e mmedi e rutilweng ka Labobedi le Laboraro Etsa mosebetsi wa medumo mmoho le phaposi, mohlala: <ul style="list-style-type: none"> a Kopanya medumo mmoho ho bopa lentse b Hlophisa mantswe ka sehlopha sa mantswe a lelapa c Hlophisa mantswe ka medumo e tlwaelehleng ya malapa d Hlophisa mantswe ka medumo ya malapa ya ona e Bopa mantswe ka medumo eo a ithutileng ka malapa a bobedi f Ela medumo hloko, tswaka medumo, arola mantswe ka dinoko

LETSATSI	KAROLO	MOSEBETSI	MESEBETSI E SISINYWANG
Labone	HO BALA LE MEDUMO	Ho bala ka kopanelo PADISO YA BOBEDI	<ul style="list-style-type: none"> • Padiso ya bobedi • Balla baithuti pale ka bokgeleke le ka maikutlo. • Sekaseka pale, a hlwaya baphetwa ba sehlooho le mohopolo wa sehlooho • Araba mefuta ya dipotso tse itshetlehileng seratswaneng, tse kenyeletsang dipotso tsa boemo bo hodimo • Kopa baithuti ho ipopela dipotso tsa bona ka seratswana, mme ba botse molekane
	HO BALA LE MEDUMO	Ho bala ka tataiso ya sehlopha DIHLOPHA TSE 2 METSOTSO E 15	<ul style="list-style-type: none"> • Efa phaposi mosebetsi wa medumo wa ho ngola (ka bobedi kapa ka ho bo mong) • Bala ho tswa ho buka ya mosebetsi ya DBE kapa dibalwa • Bitsa sehlopha se senyane ho sebetisa le wena (ba anang le bokgoni bo lekanang ba ho bala) • Boeletsa medumo le mantswa a hlahang kgafetsa mmoho le sehlopha. • Efa sehlopha tema e boemong ba bona. • Mamela moithuti ha bala ka bo mong.

LETSATSI	KAROLO	MOSEBETSI	MESEBETSI E SISINYWANG
Labohlano	HO MAMELA LE HO BUA	Mosebetsi ya molomo	<ul style="list-style-type: none"> • Ruta mantswa a 3 a tlotlontswa ya mookotaba • Bina pina kapa o etse raeme/thothokiso • Etsa mosebetsi o mong wa molomo <ul style="list-style-type: none"> a Beha baithuti ka dihlopha ho buisana ka seratswana, sebedisa foreimi (ke ratile... / ha ke a rata... / ke nahana seratswana sena se ngolletswe ho ...) b Pheta pale ka boiqapelo – Kopa baithuti ho sebetisa ka dihlopha mme ba kopanye tema ya pale. c Hlwaya dikarolo tsa dintho tse feletseng jwaloka dikarolo tsa baesekele, semela d Eba le seabo dipuisanong tsa ka phaposing e Hlahlamanya dithswantsho ho tswa paleng mme a phete pale hape f Hlalosa dintho
	HO BALA LE MEDUMO	Boikwetliso ba medumo	<ul style="list-style-type: none"> • Boeletsa medumo e mmedi e rutilweng ka Labobedi le Laboraro, mmoho le e meng e rutilweng kotareng ena. • Etsa mosebetsi wa medumo le phaposi <ul style="list-style-type: none"> a Kopanya medumo mmoho ho bopa lentswa b Arola mantswa ka medumo. c Bopa mantswa o sebedisa medumo d Arola mantswa ka medumo e Ngola polelo ya hao o sebedisa mantswa a modumo f Etsa mosebetsi o loketseng wa buka ya mosebetsi ya DBE

LETSATSI	KAROLO	MOSEBETSI	MESEBETSI E SISINYWANG
Labohlano	HO BALA LE MEDUMO	Ho bala ka kopanelo MOSEBETSI KAMORA PADISO	<ul style="list-style-type: none"> • Mosebetsi kamora padiso • Etsa mosebetsi ho kopanela le pale boemong bo tebileng, mohlala: <ul style="list-style-type: none"> a Tshwantshiso – beha baithuti ka dihlopha ho tshwantshisa pale b Pheta pale le motswalle – motswalle ka mong a qoqe pale ka tatelano e nepahetseng c Akaretsa – moithuti ka mong o phetela motswalle seo pale e neng e le ka sona ka dipolelo tse 2–3 d Taka setshwantsho ka pale mme o be o ngole sehlooho
	HO BALA LE MEDUMO	Ho bala ka tataiso ya sehlopha DIHLOPHA TSE 2 METSOTSO E 15	<ul style="list-style-type: none"> • Efa phaposi mosebetsi wa medumo wa ho ngola (ka bobedi kapa ka ho bo mong) • Bala ho tswa ho buka ya mosebetsi ya DBE kapa dibalwa • Bitsa sehlopha se senyane ho sebetsa le wena (ba enang le bokgoni bo lekanang ba ho bala) • Boeletsa medumo le mantswe a hlahang kgafetsa mmoho le sehlopha • Efa sehlopha tema e boemong ba bona • Mamela moithuti ka mong ha bala ka boikemelo.

Na o hlokometse hore ka hara karolo enngwe le enngwe, ditlwaelo di ya sebediswa? Sheba, ebe o elelletswe hore ditlwaelo di kenyeleditswe:

MESEBETSI YA MOLOMO

Mantaha: Tsebisa mookotaba, ruta tlotlontswe, ruta pina kapa raeme/thotokiso

Laboraro: Ruta tlotlontswe, bina pina kapa raeme, etsa mosebetsi o mong

Labohlano: Ruta tlotlontswe, bina pina kapa raeme, etsa mosebetsi o mong

MEDUMO LE HO NGOLA

Mantaha: Fana ka tekanyetso eo e seng ya semmuso ho sheba bokgoni ba medumo le ho ngola

Labobedi: Ruta modumo o motjha le mantswe; ruta tsela ya ho ngola ditlhaku le mantswe

Laboraro: Ruta modumo o motjha le mantswe; ruta tsela ya ho ngola ditlhaku le mantswe

Labone: Etsa mosebetsi wa ho ikwetlisetsa ho sebedisa medumo e rutilweng

Labohlano: Etsa mosebetsi wa ikwetlisetsa ho sebedisa medumo e rutilweng

HO BALA KA KOPANENLO

Mantaha: Pele ho padiso

Labobedi: Padiso ya pele

Labone: Padiso ya bobedi

Labohlano: Kamora padiso

Na ebe sena se utlwahala? Ke diphetoho dife tseo o ka di etsang?

Medumo le ho bala ka tataiso ya sehlopha

Jwaloka titjhere ya mohato o tlase wa thuto, boikarabelo bo bohlokwa ka ho fetisisa ke ho etsa bonnete ba hore baithuti ba tseba ho bala!

Ditataiso tsa motheo tseo o lokelang ho di latela ho ruta medumo ke ho:

- 1 Etsa bonnete hore o phetha lenaneo la medumo, le kenyeletsang medumo yohle ya puo ya hao.**
  - Lenaneo la medumo la NECT la Sesotho le kenyeleditswe ka tlase – lokoloha ho le sebedisa, kapa o sebedise lenaneo le leng le leng le hlwailweng ke profense ya hao, setereke kapa sekolo.
- 2 Sebetsa lenaneo la hao ka mokgwa wa tatelano. Bakeng sa modumo o mong le o mong:**
  - Etsa bonnete hore baithuti ba utlwa modumo, mme ba kgona ho qoholla modumo mantsweng.
  - Ruta baithuti dikamano tsa lentse le modumo – kamoo modumo o shebahalang ka teng.
  - Kwetlisa ho kopanya modumo mmoho le medumo e meng e tsejwang ho bopa mantse. Bala diratswana tse kenyeletsang mantse a sebedisang modumo.
  - Boeletsa medumo yohle e rutilweng kgafetsa.

Ditataiso tsa motheo tseo o lokelang ho di latela ho ruta ho bala ke ho:

- 1** Hlophisa baithuti ka dihlopha tsa bokgoni ba bona ba ho bala.
- 2** Bitsa sehlopha ka seng ho o balla, bonyane hang ka beke.
- 3** Baithuti ba sokolang, leka ho ba mamela bonyane habedi kapa hararo ka beke.
- 4** Sebedisa tema e nepahetseng – ka dihlopha tse ding, o ka iphumana o sebetsa tabeng ya ho boeletsa medumo le ho etsa popo ya mantse.
- 5** Ha o sebetsa le sehlopha, mamela moithuti ka mong a bala ka boikemelo.
- 6** Ruta baithuti ho qapodisa mantse ao ba sa a tsebeng kamehla – ha moithuti a fihla lentse leo a sa tsebeng ho le bala, mo thuse ho le qapodisa. O se ke wa le feta kapa wa bitsa moithuti e mong ho bala lentse leo.
- 7** Ka nako ya ho bala ka tataiso ya sehlopha, beha baithuti ka bobedi ho phetha mesebetsi ya ho bala mmoho, ha o ntse o sebetsa le sehlopha se senyane.

HLOKOMELA:

- Ha hona 'setlhare' kapa 'pheko ya kapele' ho thusa baithuti ba sokolang ho bala.
- O lokela ho fumana nako ho sebetsa le baithuti bana ka bonngwe kapa ka dihlopha tse nyenyane kgafetsa, letsatsi le letsatsi ha ele hantle.
- Ba hloka nako e ngata mme ba ikwetlise ho etsa tlhokomediso ya medumo le mesebetsi ya medumo e tshwanang le phaposi kaofela.
- Ona ke mosebetsi o phephetsang haholo feela o bohlokwa ka ho fetisisa wa titjhere ya motheo o tlase wa thuto.

Lenaneo la medumo: Puo ya Lapeng Sesotho

- Ho bohlokwa ho ruta baithuti medumo yohle ya puo ka mokgwa wa tatelano.
- Medumo e rutilweng lenaneong la medumo la Sesotho Puo ya Lapeng la NECT e tlhahlamantsitswe ka tlase – lokoloha ho e sebedisa jwalo ka tataiso

Ela hloko:

- Moralo wa Thuto wa Selemo bakeng sa Kereiti 1 Kotara 2 o totobatsa hore baithuti ba tshwanetse ho tseba boholo ba medumo ya nteterwane.
- Etsa bonnete ba hore baithuti ba hao ba tseba medumo ena:

MEDUMO SESOTHO				HLAHOBA
MODUMO	MANTSWE A QAPODISEHANG			
a				
m	m-a-m-a = mama	a-m-a = ama		
o	o-n-a = ona	o-m-a = oma		
n	n-o-n-a = nona	n-a-n-a = nana	n-a-m-a = nama	
l	l-o-m-a = loma	l-o-n-a = lona	m-o-l-a = mola	
e	e-m-a = ema	e-m-e = eme	e-n-a = ena	
i	i-n-a = ina	i-l-e = ile	i-m-a = ima	
w	w-e-n-a = wena	w-o-n-a = wona	w-a-n-e = wane	
b	b-a-l-a = bala	b-a-n-a = bana	b-o-n-a = bona	
y	y-e-n-a = yena	y-o-n-a = yona	y-a-n-e = yane	
mm	mm-e = mme	mm-i-l-a = mmila	mm-o-n-e = mmone	
nn	nn-e = nne	b-a-nn-a = banna	nn-a-n-a = nnana	
ll	ll-a = lla	ll-e-l-a = llela	ll-i-l-e = llile	
u	u-l-u = ulu	b-u-l-a = bul	m-o-b-u = mobu	
k	k-a-m-a = kama	k-o-b-o = kobo	k-e-n-a = kena	
d	d-u-l-a = dula	d-i-l-a = dila	d-u-k-a = duka	
t	t-a-u = tau	t-o-l-a = tola	l-e-t-a-m-o = letamo	
s	s-e-s-a = sesa	s-o-m-o = somo	s-i-l-a = sila	
r	r-e-a = rea	r-u-a = rua	l-e-r-a-t-o = lerato	
h	h-u-l-a = hula	h-e-m-a = hema	h-o-k-o = hoko	
f	f-o-f-a = fofa	f-o-l-a = fola	f-e-l-a = fela	
p	p-a-n-a = pana	p-a-k-a = paka	p-e-p-a = pepa	
j	j-a-l-a = jala	j-e-l-e = jele	j-e-k-e = jeke	
q	q-a-l-a = qala	q-e-l-a = qela	q-o-q-a = qoqa	
mp	mp-a = mpa	mp-o-n-e = mpone	mp-e-h-a = mpeha	
nt	nt-a = nta	nt-a-t-e = ntate	nt-o-m-a = ntoma	

MEDUMO SESOTHO				HLAHLIBA
MODUMO	MANTSWE A QAPODISEHANG			
ng	ng-a-t-a = ngata	ng-o-l-a = ngola	m-o-ng-o-l-o = mongolo	
ny	ny-a-l-a = nyala	ny-e-k-a = nyeka	ny-o-k-o = nyoko	
kg	kg-o-m-o = kgomo	kg-e-n-a = kgena	kg-o-l-o = kgolo	
ph	ph-u-l-a = phula	ph-o-k-a = phoka	ph-e-m-a = phema	
tl	tl-a-l-a = tlala	tl-o-l-a = tlola	tl-a-m-a = tlama	
nk	nk-o = nko	nk-a = nka	m-o-nk-o = monko	
sh	sh-e-b-a = sheba	sh-a-p-a = shapa	sh-o-b-a = shoba	
hl	hl-a-p-a = hlapa	hl-o-l-a = hlola	hl-e-k-a = hleka	
ts	ts-o-k-a = tsoka	ts-e-k-a = tseka	l-e-ts-a-ts-i = letsatsi	
th	th-a-b-o = thabo	th-u-l-a = thula	th-i-p-a = thipa	
tj	tj-o-t-o = tjoto	tj-o-d-i-e-ts-a = tjodietsa	tj-a-l-e = tjale	
tw	tw-e-b-a = tweba	n-tw-a = ntw-a	n-tw-e-n-g = ntweng	
jw	jw-a-l-a = jwala	jw-a-l-e = jwale	jw-a-n-g = jwang	
lw	lw-a-n-a = lwana	lw-a-n-e-l-a = lwanela	l-e-lw-a-l-a = lelwala	
rw	rw-a-l-a = rwala	rw-e-s-a = rwesa	m-o-rw-e-ts-a-n-a = morwetsana	
sw	sw-a-sw-a = swaswa	sw-a-b-i-l-e = swabile	m-a-sw-a-b-i = maswabi	
hw	hw-a-m-a = hwama	l-e-hw-a-t-a-t-a = lehwatata	hw-e-t-l-a = hwetla	
kw	kw-a-l-a = kwala	kw-e-n-a = kwena	kw-a-kw-a-r-i-r-i = kwakwariri	
nw	nw-a = nwa	nw-e-l-e = nw-e-l-e	m-o-nw-a-n-a = monwana	
qw	qw-e-l-a = qwela	qw-a-qw-a = qwaqwa	qw-a-h-a = qwaha	
qh	qh-o-m-a = qhoma	qh-o-ts-a = qhotsa	m-a-qh-u-ts-u = maqhutsu	
aa	t-w-aa = twaa	m-aa-n-o = maano		
ee	f-ee-l-a = feela	l-ee = lee	s-e-l-ee-l-e = seleele	
oo	hl-oo-h-o = hlooho			
uu	th-uu-b-e = thuube	ph-uu! = phuu!	t-uu = tuu	
tsh	tsh-e-l-a = tshela	tsh-o-l-a = tshola	tsh-e-l-e-l-a = tshelala	
mph	mph-o-q-a = mphoqa	mph-a = mpha	mph-e-h-e-l-a = mphehela	
nkg	nkg-o = nkgo	nkg-o-n-o = nkgono	nkg-i-n-a = nkgina	
ntj	ntj-a = ntja	ntj-e-ll-a = ntjella	ntj-a-m-e-l-a = ntjamela	
nng	nng-w-e = nngwe	b-o-n-ngw-e = bonngwe	s-o-nng-w-e = sonngwe	
ngw	ngw-a-n-a = ngwana	ngw-a-n-a-n-a = ngwanana	ngw-e-ts-i = ngwetsi	

MEDUMO SESOTHO				HLAHLIBA
MODUMO	MANTSWE A QAPODISEHANG			
nts	nts-u = ntsu	nts-e-b-a = ntseba	nts-i-p-a = ntsipa	
nth	nth-o = ntho	nth-u-l-a = nthula	nth-o-l-a = nthola	
ntl	ntl-o = ntlo	ntl-o-l-a = ntlola	ntl-e-l-a = ntlela	
tjh	tjh-a-b-a = tjhaba	tjh-e-l-e = tjhele	l-e-tjh-o-b-a = letjhoba	
tlh	tlh-a-p-a = tlhapa	tlh-a-p-i = tlhapi	tlh-o-l-o = tlholo	
tlw	n-tlw-a-n-a = ntlwana	u-tlw-a = utlwa	u-tlw-i-s-i-s-a = utlwisisa	
thw	thw-a-s-a = thwasa	d-i-thw-e-l-e = dithwele	m-o-thw-e-b-e = mothwebe	
shw	shw-e-l-e = shwele	s-e-shw-e-shw-e = seshweshwe	shw-e-shw-e = shweshwe	
qhw	qhw-a-e-l-a = qhwaela	qhw-e-ts-e = qhwetse	qhw-e-l-a = qhwela	
nqhw	nqhw-a-e-l-a = nqhwaela	nqhw-e-l-a = nqhwela	nqhw-e-ts-e = nqhwetse	
ntlh	ntlh-a = ntlha	m-a-ntlh-a = mantlha	ntlh-a-b-a = ntlhaba	
ntjh	ntjh-a = ntjha	ntjh-a-f-a-ts-a = ntjhafatsa	ntjh-e-i-l-e = ntjheile	
ntsw	ntsw-a-k-i = ntswaki	ntsw-a-k-e-l-a = ntswakela	ntsw-e-l-a = ntswela	
tlhw	tlhw-a-r-i-ts-a = tlhwaritsa	tlhw-a-r-e = tlhware	d-i-tlhw-a-r-e = ditlhware	
kgw	kgw-a-o = kgwao	kgw-a-r-i-ts-a = kgwaritsa	kgw-a-th-a = kgwatha	
hlw	hlw-a-y-a = hlwaya	l-e-hlw-a = lehlwa	hlw-a-hlw-a = hlwahlwa	
nthw	nthw-e-s-a = nthwesa	nthw-e-n-a = nthwena	nthw-a-n-a-n-y-a-n-a = nthwananyana	
tshw	tshw-a-r-a = tshwara	tshw-e-l-a = tshwela	tshw-a-y-a = tshwaya	
ntshw	ntshw-a-n-tsh-a = ntshwantsha	ntshw-e-l-a = ntshwela	ntshw-a-n-e-l-a = ntshwanela	
nkgw	nkgwa-kg-w-a-th-o-ll-a = nkgwakgwatholla	nkgw-e-s-a = nkgwesa	nkgw-a-th-a = nkgwatha	
ntsh	ntsh-a = ntsha	ntsh-i-ts-e = ntshitse	ntsh-i-y-a = ntshiya	
tjhw	tjhwa-tl-a = tjhwatla	tjhw-a-tl-e-h-a = tjhwatleha	tjhw-a-tl-e-h-i-l-e = tjhwatlehile	
mptjh	mptjh-e = mptjhe	mptjh-a-n-e = mptjhane		
ntlhw	ntlhw-e-l-a = ntlhwela	ntlhw-e-s-a = ntlhwesa	ntlhw-e-k-i-s-e-ts-a = ntlhwekisetsa	
ntjhw	ntjhw-a-t-l-e-l-a = ntjhwatlela	ntjhw-a-t-l-i-s-a = ntjhwatlisa	ntjhw-a-t-l-e-ts-e = ntjhwatletse	

Moralo wa mosebetsi wa Moralo le Tereka

Moralo le tereka ya kharikhulamo tse latelang di sebedisa ditlwaelo le mesebetsi e hlahositsweng nakong e fetileng.

DBE ATP

- Qala ka dibeke 2-3 tsa boikemisetso ba sekolo.
- Ho na le maqephe a 5 a senang letho a Meralo le Ditereka, tseo o ka di sebedisang ho latela kwahelo ya hao ya kharikhulamo kotara.
- Ha o rata, iketsetse ditlwaelo le mesebetsi ya hao, etsa bonnete feela hore di ikamahanya le CAPS le Moralo wa Thuto wa Selemo (ATP).
- Ebe, o etsa Moralo le Tereka ya hao ho latela kwahelo ya kharikhulamo ya hao ya Kotara ya 2.

Hopola, lenaneo le hlophisitsweng la Puo ya Lapeng ya Kereiti 1-3 la NECT le a fumanaha ho tswa webosaeteng: www.nect.org.za

Mookotaba 1:

Mosebetsi	Beke 1	Hlahloba	Beke 2	Hlahloba
KAMOLOMO	TLOTLONTSWE:		TLOTLONTSWE:	
	PINA/RAEME:		PINA/RAEME:	
	MESEBETSI E MENG:		MESEBETSI E MENG:	
MEDUMO	MEDUMO:		MEDUMO:	
	MESEBETSI:		MESEBETSI:	
MONGOLO	MODUMO/MEDUMO, MANTSWE LE DIPOLELO:		MODUMO/MEDUMO, MANTSWE LE DIPOLELO:	

Mosebetsi	Beke 1	Hlahloba	Beke 2	Hlahloba
HO BALA KA KOPANELO	SERATSWANA:		SERATSWANA:	
	DIPOTSO TSA KUTLWISISO:		DIPOTSO TSA KUTLWISISO:	
	MOSEBETSI KAMORA PADISO:		MOSEBETSI KAMORA PADISO:	
HO NGOLA	SEHLOOHO LE MOSEBETSI:		SEHLOOHO LE MOSEBETSI:	
HO BALA KA TATAISO YA SEHLOPHA	DINTLHA:		DINTLHA:	

Mookotaba 2:

Mosebetsi	Beke 1	Hlahloba	Beke 2	Hlahloba
KAMOLOMO	TLOTLONTSWE:		TLOTLONTSWE:	
	PINA/RAEME:		PINA/RAEME:	
	MESEBETSI E MENG:		MESEBETSI E MENG:	
MEDUMO	MEDUMO:		MEDUMO:	
	MESEBETSI:		MESEBETSI:	
MONGOLO	MODUMO/MEDUMO, MANTSWE LE DIPOLELO:		MODUMO/MEDUMO, MANTSWE LE DIPOLELO:	

Mosebetsi	Beke 1	Hlahloba	Beke 2	Hlahloba
HO BALA KA KOPANELO	SERATSWANA:		SERATSWANA:	
	DIPOTSO TSA KUTLWISISO:		DIPOTSO TSA KUTLWISISO:	
	MOSEBETSI KAMORA PADISO:		MOSEBETSI KAMORA PADISO:	
HO NGOLA	SEHLOOHO LE MOSEBETSI:		SEHLOOHO LE MOSEBETSI:	
HO BALA KA TATAISO YA SEHLOPHA	DINTLHA:		DINTLHA:	

Mookotaba 3:

Mosebetsi	Beke 1	Hlahloba	Beke 2	Hlahloba
KAMOLOMO	TLOTLONTSWE:		TLOTLONTSWE:	
	PINA/RAEME:		PINA/RAEME:	
	MESEBETSI E MENG:		MESEBETSI E MENG:	
MEDUMO	MEDUMO:		MEDUMO:	
	MESEBETSI:		MESEBETSI:	
MONGOLO	MODUMO/MEDUMO, MANTSWE LE DIPOLELO:		MODUMO/MEDUMO, MANTSWE LE DIPOLELO:	

Mosebetsi	Beke 1	Hlahloba	Beke 2	Hlahloba
HO BALA KA KOPANELO	SERATSWANA:		SERATSWANA:	
	DIPOTSO TSA KUTLWISISO:		DIPOTSO TSA KUTLWISISO:	
	MOSEBETSI KAMORA PADISO:		MOSEBETSI KAMORA PADISO:	
HO NGOLA	SEHLOOHO LE MOSEBETSI:		SEHLOOHO LE MOSEBETSI:	
HO BALA KA TATAISO YA SEHLOPHA	DINTLHA:		DINTLHA:	

Mookotaba 4:

Mosebetsi	Beke 1	Hlahloba	Beke 2	Hlahloba
KAMOLOMO	TLOTLONTSWE:		TLOTLONTSWE:	
	PINA/RAEME:		PINA/RAEME:	
	MESEBETSI E MENG:		MESEBETSI E MENG:	
MEDUMO	MEDUMO:		MEDUMO:	
	MESEBETSI:		MESEBETSI:	
MONGOLO	MODUMO/MEDUMO, MANTSWE LE DIPOLELO:		MODUMO/MEDUMO, MANTSWE LE DIPOLELO:	

Mosebetsi	Beke 1	Hlahloba	Beke 2	Hlahloba
HO BALA KA KOPANELO	SERATSWANA:		SERATSWANA:	
	DIPOTSO TSA KUTLWISISO:		DIPOTSO TSA KUTLWISISO:	
	MOSEBETSI KAMORA PADISO:		MOSEBETSI KAMORA PADISO:	
HO NGOLA	SEHLOOHO LE MOSEBETSI:		SEHLOOHO LE MOSEBETSI:	
HO BALA KA TATAISO YA SEHLOPHA	DINTLHA:		DINTLHA:	

Mookotaba 5:

Mosebetsi	Beke 1	Hlahloba	Beke 2	Hlahloba
KA MOLOMO	TLOTLONTSWE:		TLOTLONTSWE:	
	PINA/RAEME:		PINA/RAEME:	
	MESEBETSI E MENG:		MESEBETSI E MENG:	
MEDUMO	MEDUMO:		MEDUMO:	
	MESEBETSI:		MESEBETSI:	
MONGOLO	MODUMO/MEDUMO, MANTSWE LE DIPOLELO:		MODUMO/MEDUMO, MANTSWE LE DIPOLELO:	

Mosebetsi	Beke 1	Hlahloba	Beke 2	Hlahloba
HO BALA KA KOPANELO	SERATSWANA:		SERATSWANA:	
	DIPOTSO TSA KUTLWISISO:		DIPOTSO TSA KUTLWISISO:	
	MOSEBETSI KAMORA PADISO:		MOSEBETSI KAMORA PADISO:	
HO NGOLA	SEHLOOHO LE MOSEBETSI:		SEHLOOHO LE MOSEBETSI:	
HO BALA KA TATAISO YA SEHLOPHA	DINTLHA:		DINTLHA:	

Lenaneo la tekanyetso

Tekanyetso ya ho ithuta

- **Lenane la thlopiiso** le latelang le kenyeletsa **dintlha tse bohlokwa tsa tsebo ya ho bala le ho ngola** bakeng sa baithuti ba hao hore ba tsebe ho eba le tsebo mohatong ona.
- Ena ke **tsebo ya motheo ya ho tseba ho ngola le ho bala** eo **baithuti bohle ba lokelang ho e fumana qetellong ya Kereiti 2**.
- Ha hona mokgwa o bobebe wa ho latela 'Tekanyetso ya ho ithuta', kapa 'Tekanyetso e thusang morutwana le titjhere ho fihlela sepheo sa thuto'.
- Ho o thusa ho etsa sena ka tsela ya maleba, o ka nna wa batla ho leka tse latelang:
  - a Etsa **buka ya direkoto tsa tekanyetso**, mme o e boloke ho wena ka nako tsohle.
  - b Buka ena e lokela ho ba le letshwao la LEKUNUTU.
  - c Bukeng ena, **eba le karolo ya moithuti ka mong**.
  - d Nakong yohle ya letsatsi, **ela hloko tshebetso ya baithuti**, mme o ngole dintlha tsa seo o se bonang mabapi le bokgoni bona.
- Ka ho qoholleha ela hloko **baithuti bao ba sa bontsheng kgatelopele**, mme o **sebetse le bona** ho tobana le diphephetso tsa bona.

Lenane la tlhopiso: Mohato o tlase Puo ya Lapeng

Bokgoni ba ho laola mosebetsi wa hae le boithati (Mosebetsi ya sehlooho)	✓
Latela ditakanyetso le ditebello ka phaposiburutelong	
Laola maikutlo a hae	
Sebetsa ka boikemelo	
Sebetsa mmoho le ba bang dithlophisong tsa sehlopha	
Tadimana le ho phethela mesebetsi nakong e lekantsweng	
Hopola le kgokahanya thuto e fetileng le thuto e ntjha	
Theha le ho boloka dikamano tse ntle	
Pheella le diphephetsong – ha a inehela	
HO MAMELA LE HO BUA	✓
Sebedisa tlotlontswe e ntseng e eketseha ha a bua	
Latela ditaello	
Botsa dipotso	
Araba dipotso ka nepo, a sebedisa ka ho eketseha dipolelo tse ntse di thatafala le ho feta	
Sebedisa tsebo ya ho qoqa le ho buisana ka nepo	
TLHOKOMELO YA MEDUMO LE MEDUMO	✓
Arola mantswa ho ya ka medumo ya ona (ka kutlo)	
Kopanya medumo mmoho ka ho bitsa mantswa (Ka kutlo)	
Ellellwa le ho bala mantswa ohle a rutilweng (o ithuta kgokahanyo ya tlhaku le modumo)	
Bopa le ho qhaqholla mantswa a ngotsweng a sebedisa medumo e rutilweng	

HO BALA	✓
Leka kamehla ho arola (qapodisa) mantswe a matjha a sebedisa tsebo ya modumo wa tlhaku.	
Bala ditema tsa leqephe la mosebetsi ka nepo le ka bokgeleke bo eketsehileng.	
KUTLWISISO	✓
<i>Mohatong o tlase, bokgoni bona bo lokela ho ahwa nakong ya ho bala ka kopanelo – ha titjhere a balla seratswana se thata hodimo.</i>	
Bontsha kgahleho le ho batla ho tseba dipaleng tse balwang ka kopanelo.	
Araba dipotso tsa motheo tsa poeletso ka nepo.	
Fana ka mohopolo o nang le kelello, o tiileng ho dipotso tse 'batlang lebaka'.	
Akaretsa diketsahalo tsa sehlooho tsa pale e balletsweng hodimo.	
Bua ka ho hlaka sepheo kapa molaetsa wa pale e badilweng.	
Hopola le ho hokanya dipale tsa nako e fetileng le tse ntjha.	
MONGOLO	✓
Tshwara pensele le disebediswa tsa ho ngola ka nepo – a sebedisa menwana e meraro ho tshwara	
Bopa ditlhaku tse rutilweng ka nepo le ka ho hlaka	
Ngola ka lebelo le hlokahalang – a qeta mosebetsi ka nako e lekantsweng	
HO NGOLA	✓
Sebedisa mongolo ho bua mohopolo wa hae (ha a kopitse)	
Ngola ka boikemelo (sebedisa maano a ho ngola ho phethela mosebetsi wa mongolo)	
Sebedisa tsebo ya nyallano ya modumo wa tlhaku ho ngola mantswe (mopeleto o qapilweng)	
Bala mongolo wa hae, a balla metswalle.	

Tekanyetso ya ho ithuta

- O ka kgetha ho iketsetsa **tekanyetso ya mosebetsi ya semmuso ya hao** (FAT) ho ya ka tataiso tse **Karolong ya Poeletso 4 ya CAPS**.
- Kapa, **mohlala wa tekanyetso ya mosebetsi ya semmuso ya Kotara 2 e kenyeleditswe ka tlase**. O ka sebedisa tekanyetso ena ya mosebetsi ya semmuso e le jwalo, kapa o ka e amahanya le maemo hore o e sebedise ka phaposiburutelong ya hao.
- 'Karete ya dintlha' e kenyeleditswe moo o ka tlatsang sephetho sa tekanyetso ya baithuti ya karolo enngwe le enngwe. Re tshepa o fumane tataiso ena ya tekanyetso e le molemo.

Ho sebedisa dirubiriki

- Dirubiriki tse latelang di na le ditlhaloso tsa maemo a mane.
- Di bontsha hape le tataiso ya tekanyetso ya boemo bo bong le bo bong.
- Ho tlatsaetsa, letshwao le abilwe bakeng sa tlhaloso ka nngwe ho ya ka mokgwa wa yona. Hona ho bontshitswe masakaneng a pela tlhaloso.
- O ka sebedisa dibopeho ho hlahloba baithuti ba hao ka tsela tse fapaneng, ho ya kgetho e hlwaileng ke profense kapa setereke sa hao. Mohlala:
  - a O ka kgetha ho sebetsa ka boemo kapa tekanyetso bakeng sa mosebetsi wa tekanyetso.
  - b Kapa, o ka kgetha ho sebetsa ka letshwao bakeng sa moithuti ka mong.

Mohlala:

- a** Titjhare wa Peter o behile letshwao la sekere bakeng sa katleho ya hae ho ya mokgwa wa teng.
- b** O bona hore boholo ba matshwao a sekere a wela BOEMONG BA 2 / TEKANYETSONG YA 3–4. Empa, o na le ntlha e le nngwe BOEMONG BA 1 / TEKANYETSONG YA 1–2. Mme jwale, o mo fa **Tekanyetso ya 3.**
- c** Ebe, o sebedsa dintlha tsa hae ho ya ka matshwao a mokgwa ka mong. O atleha ho fumana matshwao a 5 ho tswa ho a 14. Ha a arola ka 2, o atleha ho fumana 2.5, eo a e akaretsang hore ebe **Tekanyetso ya 3.**

RUBIRIKI	BOEMO 1 TEKANYETSO 1–2	BOEMO 2 TEKANYETSO 3–4	BOEMO 3 TEKANYETSO 5–6	BOEMO 4 TEKANYETSO 7
MOKGWA 1	Moithuti o pheta dikarolwana tsa pale tse nyane ka tlhahlamano e fosahetseng. (1)	Moithuti o pheta karolo tse itseng tsa pale ka tlhahlamano e nepahetseng, empa o kenyeletsa dintlha tse ngata kapa tse nyane haholo. (2) ✗	Moithuti o pheta boholo ba pale ka tlhahlamano e nepahetseng, empa a ka kenyeletsa dintlha tse ngata kapa tse nyane haholo. (3)	Moithuti o pheta pale ka tlhahlamano e nepahetseng, ka dintlha tse lekaneng ho etsa moelelo e hlake. (4–5)
MOKGWA 2	Moithuti o kgefutsa ka pheta-pheto, ka ho qeya-qeya le ho pheta mantswa le diratswana. (1)	Moithuti o kgefutsa ka nako e itseng, qeya-qeya le ho pheta mantswa kapa diatswana. (2) ✗	Moithuti o pheta pale ka boqhetseke, kgefutsa moo le moo, qeya-qeya kapa ho pheta mantswa le diratswana. (3)	Moithuti o pheta pale ka boqhetseke le ka boitshepo, kante le ho qeya-qeya kapa ho pheta mantswa kapa diratswana. (4–5)
MOKGWA 3	Ha hona phaphang ya sehalo kapa bophahamo ba lentswe, kapa moithuti ha a utlwahale hantle. (1) ✗	Moithuti o fapanya sehalo kapa bophahamo ba lentswe, feela ha se ka nepo ka nako tsohle. (2)	Moithuti o fapanya sehalo kapa bophahamo ba lentswe ha a bala, ka sepheto se itseng. (3)	Moithuti o fapanya sehalo kapa bophahamo ba lentswe ha a bala, ka sepheto se babatsehang. (4)

Phetolo

- Fetola matshwao ho tswa ho a 14 ho a isa tekanyetsong ya 1–7 ka ho a arola ka 2.

Re tshepa o tla fumana tataiso ena ya tekanyetso e le molemo

- Ho bohlokwa ho hopola hore mesebetsi ena ya tekanyetso le mekgwa ya manollo ke ditshisinyo feela.*
- Ka kopo sheba ho profense kapa setereke sa hao bakeng sa ditshwanelo tsa tekanyetso.*

Tekanyetso ya thuto: Karete ya dintlha							
Mabitso a baithuti	Ho mamela le ho bua	Medumo	Ho bala le kutlwisiso	Mongolo	Ho ngola	Ka kakaretso	
	Mamela pale mme a hlwaye mohopolo wa sehlooho	Hlwaya dikamano tsa tlhaku-modumo ya ditlhaku tse itseng (ditumanotshi le ditumammoho)	Bala buka e boemong ba hae.	Lepa pale ka ho sebedisa ditshwantsho Sekaseka pale a hlwaya baphetwa ba sehlooho le mohopolo wa sehlooho.	Ngola ditlhaku tse nyane ka nepo.	Taka setshwantsho ho fetisa molaetsa. Ngola mantswe a sebedisa medumo eo a ithutileng. Pehisa ka mehopolo bakeng sa pale ya phaposi.	
Nomoro ya mosebetsi ya tekanyetso	2.1	2.2	2.3	2.4	2.5	2.6	
1							
2							
3							
4							
5							
6							
7							
8							
9							
10							
11							
12							

Kereiti 1 Kotara 2: Mohlala wa Tekanyetso ya semmuso

2.1: HO BUA LE HO MAMELA	
SEPHEO	<ul style="list-style-type: none"> Mamela dipale mme o hlwaya mohopolo wa sehlooho.
HO KENYA TSHEBETSONG	<ul style="list-style-type: none"> Etsa sena kotara yohle ka nako ya thuto ya ho bala ka kopanelo. Pheletsong ya thuto ka nngwe moo o badileng pale, kgetha baithuti ba mmalwa bakeng sa tekanyetso (feela o seke wa ba bolella).
MOSEBETSI	<ul style="list-style-type: none"> Kopa moithuti ka mong eo o mo kgethileng ho araba potso e lenngwe kapa tsena tse pedi: <ol style="list-style-type: none"> O nahana mohopolo wa sehlooho wa pale ke ofe? O ithutitleng ho tswa paleng ena? Ha o ne o lokela ho bolella motswalle wa hao seo pale ena e leng ka sona ka polelo e lenngwe kapa tse pedi, o ne o tla reng? Hlahloba moithuti ka mong o sebedisa ruburiki e latelang.

RUBIRIKI	BOEMO BA 1 TEKANYETSO 1-2	BOEMO BA 2 TEKANYETSO 3-4	BOEMO BA 3 TEKANYETSO 5-6	BOEMO BA 4 TEKANYETSO 7
HLWAYA MOHOPOLO WA SEHLOOHO WA PALE	Moithuti o sokola ho hopola letho ho tswa paleng mme ha a kgone ho hlwaya mohopolo wa sehlooho. (1)	Moithuti o pheta pale hape, ntle le ho hlwaya mohopolo wa sehlooho. (2)	Moithuti o hlwaya mohopolo wa sehlooho, feela o eketsa dintlha haholo, kapa o siya ntlha ya bohlokwa. (3)	Moithuti o hopola mohopolo wa sehlooho ka nepo. (4)
BOQHETSEKE	Moithuti o kgefutsa ka pheta-pheto, ka ho qeya-qeya le ho pheta mantswa le diratswana. (0)	Moithuti o kgefutsa ka nako e itseng, ka ho qeya-qeya le ho pheta mantswa kapa diatswana. (1)	Moithuti o araba ka boqhetseke, feela o kgefutsa moo le moo, ho qeya-qeya kapa ho pheta mantswa le diratswana. (2)	Moithuti o araba ka boqhetseke le ka boitshepo, kantle le ho qeya-qeya kapa ho pheta mantswa kapa diratswana. (3)

2.2: MEDUMO	
SEPHEO	<ul style="list-style-type: none"> • Hlwaya dikamano tsa tlhaku-modumo ya ditlhaku tse itseng (ditumanotshi le ditumammoho)
HO KENYA TSHEBETSONG	<ul style="list-style-type: none"> • Etsa sena beke ya 8, ka nako ya ho bala ka tataiso ya sehlopha
MOSEBETSI	<ul style="list-style-type: none"> • Etsa sena beke ya 8, ka nako ya ho bala ka tataiso ya sehlopha • Efa baithuti mosebetsi wa ho bala ka bobedi kapa mosebetsi wa medumo. • Bakeng sa ho bitsa dihlopha, bitsetsa moithuti ka mong tafoleng ya hao. • Eba le leqephe le senang letho le pensele bakeng sa moithuti ho di sebedisa. • Bitsa medumo e 4 e rutilweng Kotareng ya 2 mme o kope moithuti ho e ngola fatshe. • Kamora moo, e ba le leqephe le nang le medumo yohle e rutilweng kotareng ya 2 e ngotswe ho lona. Supa ditlhaku tse 4 mme o kope baithuti ho qapodisa medumo. • Hlahloba moithuti ka mong o sebedisa rubiriki e latelang.

RUBIRIKI	BOEMO BA 1 TEKANYETSO 1-2	BOEMO BA 2 TEKANYETSO 3-4	BOEMO BA 3 TEKANYETSO 5-6	BOEMO BA 4 TEKANYETSO 7
TLHWAYO YA MEDUMO YA KUTLO	Moithuti o ngola ka nepo modumo o 0 kapa 1 ya medumo e 4. (1)	Moithuti o ngola ka nepo medumo e 2 ya medumo e 4. (2)	Moithuti o ngola ka nepo medumo e 3 ya medumo e 4. (3)	Moithuti o ngola ka nepo medumo e 4 ya medumo e 4. (4)
TLHWAYO YA MEDUMO E NGOTSWENG	Moithuti o sitwa ho hlwaya ka nepo kapa o hlwaya modumo o 1 feela. (1)	Moithuti o hlwaya ka nepo medumo e 2 feela. (2)	Moithuti o hlwaya ka nepo medumo e 3 feela. (3)	Moithuti o hlwaya ka nepo medumo kaofela e 4. (4)

2.3: HO BALA	
SEPHEO	<ul style="list-style-type: none"> • Hlwaya ditumanotshi tse tlwaelehileng ha di hlahella mantsweng mohl: aa, ee • Sebedisa mantswe a bonwang kgafetsa le medumo ho qhaqholla mantswe.
HO KENYWA TSHEBETSONG	<ul style="list-style-type: none"> • Sena se ka etswa nako enngwe le enngwe ho tloha bekeng ya 6 ho isa bekeng ya 8 • Etsa sena ka nako ya ho bala ka tataiso ya sehlopha
MOSEBETSI	<ul style="list-style-type: none"> • Ka nako ya 'ho bala ka tataiso ya sehlopha' bitsa setho ka seng sa sehlopha ho tla mme se o balle ka boikemelo. • Qala ka ho botsa moithuti hore ao balle lenane la medumo le mantswe a sebedisang ditumanotshi tseo a tshwanetseng hore a be a di tseba, mohlala: aa, ee- • Ebe, o kopa moithuti ho o balla hodimo seratswana se boemong ba hae. Etsa bonnete hore seratswana se kenyeletsa mantswe a kgethollehang • Hlahloba moithuti ka mong o sebedisa ruburiki e latelang.

RUBIRIKI	BOEMO BA 1 TEKANYETSO 1-2	BOEMO BA 2 TEKANYESO 3-4	BOEMO BA 3 TEKANYETSO 5-6	BOEMO BA 4 TEKANYETSO 7
BOKGELEKE	Moithuti o bala ka ho qeya-qeya, a kgutse ha fihla mantsweng ao a sa a tsebeng, a phete mantswwe kapa polelwana. (1-2)	Moithuti o a bala a kgutse nakwana kapa a qeye-qeye. Moithuti o na le 'matheba a makukuno' ao a leng thata ho feta ho ona. (3-4)	Moithuti o bala a kgefutsa ha nakwana morehethong wa hae wa ho bala. Moithuti thata fallwa ke mantswwe a itseng mme / kapa dibopeho tsa dipolelo. (5-6)	Moithuti o bala ka bokgabane a kgefutsa. Moithuti o kgona ho itokisa ha a bala mantswwe a thata mme / kapa dibopeho tsa dipolelo. (7)
TSEBO YA HO KGETHOLLA	Moithuti o hloka tshetso e ngata ka medumo ho tswa ho tijjhere ho bala lentswwe leo a sa le tsebeng. Moithuti o sokola ho arola mantswwe ka dinoko ka medumo ya lona. Moithuti o tseba mantswwe a mmalwa a bonwang / a phetwang kgafetsa. (1-2)	Moithuti o leka ho sebedisa medumo ho bala mantswwe ao a sa a tsebeng empa o hloka tshetso ho tswa ho tijjhere. Moithuti o kgona ho arola mantswwe ka dinoko kapa medumo ya ona ka tshetso ho tswa ho tijjhere. Moithuti o tseba mantswwe a mang a bonwang / mantswwe a phetwang kgafetsa. (3-4)	Moithuti o sebedisa medumo le lethathamo ho qapodisa mantswwe ao a sa a tsebeng, empa o hloka thuso moo le moo ho kopanya medumo ho bopa lentswwe. Moithuti o tseba mantswwe a mangata a bonwang / mantswwe a phetwang kgafetsa. (5-6)	Moithuti o sebedisa medumo le lethathamo ho qapodisa mantswwe ao a sa tsebeng, mme o kgona ho kopanya medumo ho bopa lentswwe. Moithuti o tseba mantswwe ohle a bonwang ao a rutilweng / mantswwe a phetwang kgafetsa. (7)

2.4: HO BALA LE KUTLWISISO	
SEPHEO	<ul style="list-style-type: none"> • Lepa pale ka ho sebedisa ditshwantsho • Sekaseka pale a hlwaya baphetwa ba sehlooho le mohopolo wa sehlooho.
HO KENYWA TSHEBETSONG	<ul style="list-style-type: none"> • Sena se ka etswa nako e nngwe le enngwe ho tloha bekeng ya 4 ho isa bekeng ya 7 • Etsa sena ha baithuti ba ntse ba shebane le mosebetsi ngotsweng.
MOSEBETSI	<ul style="list-style-type: none"> • Sebedisa pale ya nako ya ho bala ka kopanelo ya beke e fetileng. • Efa phaposi mosebetsi wa ho phethela mosebetsi. • Ebe, o biletsa moithuti ka mong tafoleng ya hao ho phetha tekanyetso. • Botsa moithuti ka mong potso tse latelang: <ul style="list-style-type: none"> Baphetwa ba sehlooho <ol style="list-style-type: none"> 1 Ke bo mang baphetwa ba sehlooho paleng? 2 Mabitso a bona ke bo mang? Mohopolo wa sehlooho <ol style="list-style-type: none"> 1 Ha o ne o lokela ho bolella motswalle wa hao seo pale ena e le ka sona ka polelo e lenngwe kapa tse pedi, o ne o tla reng? 2 O ithutitile eng ho tswa paleng ena? Bolepi <ol style="list-style-type: none"> 1 Kamora moo, bontsha moithuti ditshwantsho ho tswa paleng eo ba so utlweng letho ka yona. 2 Ebe, o kopa moithuti ho bolella seo ba nahanang se ya etsahala paleng, ho ya ka ditshwantsho • Hlahloba moithuti ka mong o sebedisa ruburiki e latelang.

RUBIRIKI	BOEMO BA 1 TEKANYETSO 1-2	BOEMO BA 2 TEKANYETSO 3-4	BOEMO BA 3 TEKANYETSO 5-6	BOEMO BA 4 TEKANYETSO 7
BAPHETWA BA SEHLOOHO	Moithuti o sokola ho hlwaya mophetwa a le mong wa sehlooho kantle le tshehetso. (1)	Moithuti o hlwaya mophetwa e mong wa baphetwa ba sehlooho ka boikemelo. (2)	Moithuti o hlwaya baphetwa ba sehlooho feela ha a hopole mabitso a bona. (3)	Moithuti o hlwaya baphetwa ba sehlooho ebile o hopola le mabitso a bona. (4)
MOHOPOLO WA SEHLOOHO	Moithuti o pheta pale hape kapa karolo tse itseng tsa pale. (1-2)	Moithuti o hlwaya mohopolo wa sehlooho feela o kenyeletsa dintlha tse sa hlokeheng kapa o siya ntlha tsa bohlokwa. (3-4)	Moithuti o hlwaya ka nepo mohopolo wa sehlooho ka nepo. Moithuti o sokola ho hlalosa seo a ithutileng sona ho tswa paleng ka tsela e nang le moelelo. (5-6)	Moithuti o hlwaya mohopolo wa sehlooho ka nepo ebile o hlalosa seo a ithutileng sona ka tsela e nang le moelelo. (7)
BOLEPI	Moithuti ha a kgone ho etsa bolepi bo nepahetseng ka seratswana. (1-2)	Moithuti o etsa bolepi ba motheo feela bo nepahetseng ka seratswana. (3-4)	Moithuti o etsa bolepi bo nepahetseng ka dintlhana tse itseng. (5-6)	Moithuti o etsa bolepi bo nepahetseng, ka dintlha tse hlakileng tse nang le moelelo. (7)

2.5: MONGOLO	
SEPHEO	<ul style="list-style-type: none"> • Ngola ditlhaku tse nyane ka nepo
HO KENYA TSHEBETSONG	<ul style="list-style-type: none"> • Ho ya maphethelong a kotara, kgobokanya dibuka tsa baithuti tsa mongolo.
MOSEBETSI	<ul style="list-style-type: none"> • Sheba dibuka tsa baithuti o ela hloko tswelopele ya bona ya mongolo bakeng sa popo ya ditlhaku, sebaka le lebeleo (na ba phetha mesebetsi yohle ya mongolo ka nako eo ba e behetsweng?) • Hape o bae le hloko ka nako ya thuto tsa mongolo, mme o shebe ka dibukeng tsa bona ho hlokomela tswelopele le diphepetso. • Hlahloba mongolo le ho ngola ha moithuti ka mong o sebedisa ruburiki e latelang.

RUBIRIKI	BOEMO BA 1 TEKANYETSO 1-2	BOEMO BA 2 TEKANYETSO 3-4	BOEMO BA 3 TEKANYETSO 5-6	BOEMO BA 4 TEKANYETSO 7
TJHEBISISO KA KAKARETISO YA MONGOLO	Ho na le diphoso tse ngata ka popeho ya ditlhaku, sebaka pakeng tsa mantswa, mmoho le tekano ya boholo ba mongolo. Moithuti o ngola ka boiketlo. (1-2)	Ho ena le diphoso ka popeho ya ditlhaku, kapa sebaka pakeng tsa mantswa, kapa tekano ya boholo ba mongolo. Moithuti o ngola ka boiketlo. (3-4)	Moithuti o bopa ditlhaku ka nepo. Sebaka pakeng tsa mantswa se nepahetse mme ditlhaku boholo tsa bona di lekana ka boholo. Lebelo la moithuti la ho ngola le makgethe a ka ntlafala. (5-6)	Moithuti o bopa ditlhaku ka nepo. Sebaka pakeng tsa mantswa se nepahetse mme le ditlhaku di a lekana ka boholo. Moithuti o ngola ka makgethe ka lebele le babatsehang. (7)

2.6: HO NGOLA	
SEPHEO	<ul style="list-style-type: none"> Taka setshwantsho ho fetisa molaetsa. Ngola mantswa a sebedisa medumo e rutilweng. Phehisa ka mehopolo paleng ya phaposi.
HO KENYWA TSHEBETSONG	<ul style="list-style-type: none"> Etsa sena o sebedisa thuto ya mongolo bakeng sa beke 7 kapa 8.
MOSEBETSI	<ul style="list-style-type: none"> Etsa thuto ya ngola e hlokang baithuti ba take setshwantsho ho fetisa molaetsa ya bona – e seng ntho eo ba e kopiditseng ho tswa ho titjhere, mohlala: ntho eo ba ratang ho e etsa. Ebe, o laela baithuti ho kopitsa foreimi e kgutshwane ho tswa tlapangollong, mme ba tlatse ka ho ngola ka mantswa a bona. Mohlala: Ke rata ho _____. Bokeletsa dibuka tsa baithuti pheletsong ya potoloho ya ho ngola. Hlahloba mongolo moithuti ka mong o sebedisa ruburiki e latelang.

RUBIRIKI	BOEMO BA 1 TEKANYETSO 1-2	BOEMO BA 2 TEKANYESO 3-4	BOEMO BA 3 TEKANYETSO 5-6	BOEMO BA 4 TEKANYETSO 7
SETSHWANTSHO: TLHAKISETSO LE BONNETE	Setshwantsho se thata ho se utlwisisa, kapa ha se sa nnete – mohlala wa titjhere o kopiditswe. (1-2)	Setshwantsho se ya utlwisisaha ebile ke sa nnete, le ha se tswana le mohlala. (3-4)	Setshwantsho se bobebe ho utlwisisaha, ke sa botho le nnete. (5-6)	Setshwantsho se bobebe ho utlwisisaha, ke sa botho, sa nnete le sa boiqapelo. (7)
HO NGOLA	Moithuti ha kgone ho phethela foreimi ya ho ngola. Moithuti ha a leke ho ngola mantswa ka boikemelo a sebedisa tsebo ya medumo mme o hloka tshehetso e matla ho tswa ho titjhere. (1-2)	Moithuti o phethela boholo ba foreimi ya ho ngola. Moithuti o leka ho ngola mantswa a itseng ka boikemelo a sebedisa tsebo ya medumo, empa o ntse a itshetlehile ho titjhere bakeng sa tshehetso. (3-4)	Moithuti o phethela foreimi ya ho ngola. Moithuti o leka ho ngola mantswa a itseng ka boikemelo a sebedisa tsebo ya medumo, empa o sa itshetlehile hanyane ho titjhere bakeng tsa tshehetso. (5-6)	Moithuti o phethela foreimi ya ho ngola. Moithuti o ngola mantswa ka bongata ka boikemelo a sebedisa tsebo ya medumo. (7)
MEHOPOLO BAKENG SA HO NGOLA KA KOPANELO	Moithuti ha a phehisa ka mohopolo bakeng sa ho ngola ka kopanelo, le ha a bitswa ho phehisa. (0)	Moithuti o phehisa moo le moo ka mohopolo bakeng sa ho ngola ka kopanelo, le ha e se tsa bonnete. (1)	Moithuti o phehisa kgafetsa ka mohopolo bakeng sa ho ngola ka kopanelo, le e se tsa bonnete ka mehla. (2)	Moithuti o phehisa kgafetsa mehopolo ya nnete le e kgahlisang bakeng sa ho ngola ka kopanelo. (3)